

О. В. Сірий,
аспірант, Державний податковий університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-2427-9875>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.23.317

ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

О. Siryi,
Postgraduate student, State Tax University

TRENDS OF DIGITALIZATION OF COMMUNICATION SPACE OF GOVERNMENT POLICY

У статті проведено комплексний аналіз тенденцій цифровізації комунікаційного простору державної політики та їхнього впливу на взаємодію інститутів влади та суспільства. Обґрунтовується, що розвиток Інтернет-технологій та онлайн-каналів взаємодії, зокрема, таких елементів прямої демократії як електронні петиції та онлайн-обговорення, сприяє "омолодженню" складу учасників соціально-політичних процесів та частково заміщає функції традиційних інститутів представницької демократії (законодавчих органів). Впровадження таких механізмів вимагає від влади якісної трансформації комунікативної функції та адаптації змістового контенту до віртуального середовища, включно з необхідністю впровадження нових політичних кодів і адаптації національних цінностей.

Однак, дослідження виявляє і низку системних ризиків. По-перше, підкреслюється, що участь громадян у цифрових обговореннях може виявитися ілюзією та імітацією (псевдоучасть), що знижує довіру до влади та сприяє формуванню режимів цифрового контролю, прихованих за ілюзією відкритості. По-друге, обґрунтовується концепція перерозподілу фактичної політичної влади в умовах "капіталізму стеження" (surveillance capitalism). При формальному збереженні легітимності державних інститутів, контроль над ключовим ресурсом (інформацією та каналами комунікації) зміщується до технологічної "цифрової еліти" (власників транснаціональних платформ та аналітиків Big Data). Це створює нову класову структуру суспільства, засновану на епістемологічному нерівності (нерівності знання).

Аналіз наголошує на владі алгоритмів, які обмежують самовираження громадян та можуть бути налаштовані на поширення контенту, що викликає ненависть та розбіжності, що становить загрозу соціальній стабільності. Показано, що конкуренція за вплив на масову свідомість може спонукати владу до ухвалення рішень, не сумісних із демократичними принципами, з метою посилення моніторингових повноважень та забезпечення безпеки. Крім того, висвітлено ризики дегуманізації суспільних відносин через інтенсивний розвиток технократичного мислення в рамках концепції "розумних міст" (Smart Cities), що спрощує маніпуляцію свідомістю та протидію цифровому контролю.

Висновки статті свідчать про те, що незважаючи на потенціал ІКТ для розвитку демократії та підвищення прозорості, без чіткого законодавчого регулювання та встановлення правил взаємодії, цифровізація несе загрозу делегітимації влади, посилення соціальної поляризації та формування нового типу тоталітаризму, заснованого на повному контролі над інформаційною активністю громадян. Інститутам влади критично важливо шукати нові способи придушення агресії у мережі та адаптувати свою діяльність, аналізуючи як офіційні, так і альтернативні канали комунікації.

The article carried out a comprehensive analysis of the trends in digitalization of the communication space of government politics and the current influx into the mutual interaction of institutions of power and matrimony. It is concluded that the development of Internet technology and online channels for mutual interaction, in addition to such elements of direct democracy as electronic petitions and online discussions, brings about a "rejuvenated" mindset of participants social and political processes and often replaces the functions of traditional institutions of representative democracy (legislative bodies). The promotion of such mechanisms depends on the clear transformation of the communicative function and the adaptation of substitute content to a virtual medium, including the need to introduce new political codes and adaptation of national values.

However, follow-up reveals low systemic risks. First of all, it is emphasized that the participation of citizens in digital negotiations may appear as an illusion and imitation (pseudo-participation), which reduces the level of trust in power and accommodates the formation of digital control modes sought after. The illusion of openness. In another way, the concept of the devolution of actual political power in the minds of "surveillance capitalism" is being converted. With the formal preservation of the legitimacy of state institutions, control over the key resource (information and communication channels) is shifted to the technological "digital elite" (power of transnational platforms and Big Data analysts). This creates a new class structure of marriage, based on epistemological inequality (inequality of knowledge).

The analysis reveals the power of algorithms that can interconnect the self-expression of citizens and can be adjusted to expand the content that promotes hatred and division, which pose a threat to social stability. It is shown that competition for the flow of mass information can encourage the authorities to praise decisions that are not inconsistent with democratic principles, by strengthening monitoring and ensuring security. In addition, the risks of dehumanization of the elderly have been identified through the intensive development of technocratic thinking within the framework of the concept of "smart cities", which will simplify the manipulation of information and opposition to digital control.

The main article speaks about those who do not care about the potential of ICT for the development of democracy and increased transparency, without clear legislative regulation and establishment of rules for interaction, digitalization poses a threat delegitimation of power, strengthening social polarization and the formation of a new type of totalitarianism, based on complete control over the information activity of citizens. It is critical for government institutions to carefully explore new ways to suppress aggression and adapt their activities by analyzing both official and alternative communication channels.

Ключові слова: Цифровізація, політична комунікація, Big Data, цифрова еліта, капіталізм стеження, алгоритми, пряма демократія, легітимність, цифрова нерівність, дегуманізація.

Key words: Digitalization, political communication, Big Data, digital elite, power capitalism, algorithms, direct democracy, legitimacy, digital inequality, dehumanization.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Розвиток та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у взаємодію інститутів влади та суспільства має різноспрямований характер. Це не лише чинник удосконалення політичної системи держави, а й причина виникнення соціально-політичних викликів. ІКТ можуть стати інструментом створення нових форм диктатури та цифрового контролю, з якими українському суспільству та політичній системі необхідно ефективно справлятися, щоб не допустити дестабілізації, розпаду інститутів влади та уникнути відставання.

Як слушно зазначають дослідники, "Інтернет-технології комунікації... виступають потужним чинником еволюції традиційних моделей суспільно-політичного устрою в глобальних масштабах. Однак, чи відкривається при цьому новий спектр можливостей для суспільно-політичного розвитку, чи ми маємо справу з новими політичними викликами та загрозами — це питання залишається відкритим" [1].

Як і будь-яка технологія, інформаційно-комунікаційні механізми забезпечення політичної комунікації мають потенціал для вдосконалення політичної системи суспільства та підвищення ефективності взаємодії влади та громадян. Однак вони несуть у собі значні ризики та загрози в разі їхнього використання в інтересах тих чи інших груп чи ворожих акторів, що може порушувати права людей та підривати національну безпеку.

Цифровізація політичних та економічних процесів вимагає від української держави та її інститутів влади переходу від вертикальної моделі управління до більш гнучких механізмів організації державно-адміністративної роботи. Сам процес, заснований на ІКТ, вимагає горизонтальної мережевої взаємодії для якісного досягнення поставлених цілей (наприклад, у сфері надання електронних послуг чи кризової комунікації).

Соціальні та політичні інститути України повинні відповідати рівню технологічного розвитку та людського капіталу, а відносини між владою та суспільством необхідно вибудовувати на основі взаєморозуміння та довіри.

Модифікація інститутів влади з урахуванням особливостей Інтернет-комунікації дозволяє відтворювати та зберігати політичний режим (демократичний, в українському контексті), а також забезпечувати легітимність як "здатність еліти переконувати громадян у тому, що наявні політичні інститути — найбільш оптимальні для суспільства" у новому комунікативному середовищі. Оскільки нові засоби комунікації змінюють правила взаємодії, попередні комунікативні угоди не можуть застосовуватися до мінливого зовнішнього середовища, а отже, інститутам влади необхідно оперативно адаптувати свою діяльність та стратегії.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх публікацій у сфері цифровізації комунікацій між органами публічного управління (ОПУ) та громадськістю виявляє, що наукова увага зосереджена на кількох ключових взаємопов'язаних темах: електронна участь (e-participation), використання соціальних медіа та інтеграція технологій штучного інтелекту (ШІ) у публічний сектор.

Дослідження підтверджують, що впровадження інструментів електронної участі (таких як електронні петиції, консультації та громадські бюджети) є важливим фактором підвищення легітимності рішень та подолання дефіциту довіри до влади. Науковці (наприклад, О. В. Рябенко, В. А. Загвойська) активно досліджують, як саме дизайн платформ (їхня зручність, прозорість та доступність) впливає на глибину залучення громадян.

Ключовий виклик, що обговорюється в публікаціях, — це перехід від декларативної участі (лише збір пропозицій) до результативної участі (імплементация підтриманих рішень). Часто ініціативи, що проходять стадію збору підписів, не отримують належної реалізації або прозорого пояснення відхилення, що породжує скептицизм населення, особливо в українському контексті щодо реальної впливовості електронних петицій та консультацій. Акцент зміщується на гібридні моделі участі, які поєднують онлайн-дискусії (для збору ідей) з офлайн-зустрічами (для формування консенсусу).

Соціальні медіа (Facebook, Telegram, X, Instagram) є основним предметом аналізу, оскільки вони стали найбільш оперативним каналом комунікації ОПУ з громадськістю, особливо в умовах криз та воєнних конфліктів (В. В. Цимбалюк).

Ефективність комунікації залежить від швидкості реакції ОПУ та їхньої здатності адаптувати мову і контент до формату конкретної платформи. Багато публікацій підкреслюють, що використання людського, неформального тону в соціальних мережах сприяє збільшенню довіри до державних органів, особливо серед молоді [2]. Значна увага приділяється проблемі фільтрації інформації та боротьби з дезінформацією (фейками) (С. О. Наливайко), що є особливо актуальним для України.

Останні публікації приділяють значну увагу впровадженню технологій ШІ (чат-ботів, віртуальних помічників, систем аналізу даних) для автоматизації взаємодії. ШІ розглядається як інструмент для підвищення швидкості та якості надання адміністративних послуг (e-service delivery), забезпечуючи цілодобову комунікацію та персоналізацію відповідей [3].

В українських дослідженнях, особливо після 2022 року, додається акцент на ролі цифровізації як елемента державної стійкості (resilience) (О. Ю. Оболенський). Досліджується досвід використання застосунку "Дія" як платформи не лише для послуг, а й для кризової комунікації та збору інформації, підкреслюючи, що цифрові інструменти є необхідною умовою для забезпечення прозорості процесів відновлення країни.

Значна частина наукової дискусії присвячена негативним наслідкам цифровізації, зокрема, загрозі використання технологій Big Data та психометрії (кейс Cambridge Analytica) для маніпулювання суспільною свідомістю та формування режимів цифрового контролю. Науковці (пор. Л. А. Видясова) наголошують, що відсутність бар'єрів до особистої інформації громадян може стати чинником формування нових форм диктатури. Тому критично важливим є розширення функцій захисту, щоб запобігти тотальному контролю інститутів влади та зберегти цифровий суверенітет держави.

Цей аналіз підтверджує, що сучасна наукова думка в галузі державного управління та комунікацій зосереджена на пошуку балансу між розширенням цифрової участі громадян та захистом демократичних інститутів від технологічних загроз і зовнішнього впливу.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Провести аналіз тенденцій цифровізації комунікаційного простору державної політики.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Використання Інтернет-технологій у політичному житті відбувається здебільшого з боку молодого покоління. Тому формування та впровадження онлайн-каналів взаємодії інститутів влади та суспільства сприяє омолодженню складу учасників соціально-політичних процесів.

Існує й інша оцінка можливих наслідків впровадження елементів цифрової демократії, які є особливо актуальними для України:

1. Фрагментація маси та відсутність професіоналізму: Соціальні групи, сформовані в Інтернеті, часто фрагментовані та отримують розрізнену інформацію, що ускладнює створення повноцінних мережевих організацій із широкою підтримкою. Це перешкоджає формуванню цифрових інститутів влади, оскільки масовість є основою для легалізації та легітимізації представництва інтересів.

2. Дефіцит професійних знань: Більшість громадян не має професійних знань та навичок у сфері державного управління та прийняття політичних рішень. Як наслідок, досягнення деяких цілей через механізми прямої демократії може мати більші витрати, ніж робота професіоналів.

3. Ризик популістських рішень: Існує висока ймовірність ухвалення популістських рішень шляхом прямої демократії, які не співвідносяться з реальними потребами держави та суспільства та не враховують усіх факторів управління. У перспективі це може погіршити соціально-політичну ситуацію.

Впровадження елементів нових форм демократії (опитування, голосування, петиції) ставить гостро питання безпеки інформації та достовірності результатів. Повністю гарантувати захист від зламу цифрових ресурсів неможливо.

ливо. Крім того, в програмне забезпечення підрахунку голосів може бути заздалегідь закладений механізм, "навчений" видавати "потрібні" результати голосування (що є серйозною загрозою для демократичних процесів).

Хоча впровадження технологій блокчейн в онлайн-голосування дозволяє знизити такий ризик, людський фактор залишається. Існує ризик розкриття голосів громадян, що може викликати побоювання голосувати проти ініціатив інститутів влади через можливе застосування санкцій за іншу точку зору. Це ускладнює легітимізацію влади та підвищення довіри до неї.

Різностямований характер наслідків впровадження ІКТ створює низку ризиків:

— Утрата легітимності: Пов'язана з делегуванням частини повноважень громадянському суспільству, веденням соціально-психологічного впливу з боку політичних опонентів та трансформацією ціннісного контенту.

— Цифровий контроль та нерівність: Найбільша загроза полягає в установленні цифрового контролю та посиленні нерівності громадян. Це поглиблює ціннісно-ідеологічну поляризацію суспільства, підвищує конфліктність і призводить до подальшої делегітимізації інститутів влади в Україні.

Інформаційно-комунікаційний простір, сформований в Інтернеті, набуває власної структури, для якої характерна взаємопов'язаність елементів і саморегулювання, що визначає діяльність політичних акторів. Суб'єкти цього цифрового політичного простору (власники інтернет-ресурсів, транснаціональні корпорації, політичні партії, міжнародні організації) формують цінності, ідеали, смисли та цифровий порядок денний.

У сучасному підході цифровий простір часто характеризується як "капіталізм стеження" (surveillance capitalism), у рамках якого відбувається збір поведінкових даних користувачів для подальшого прогнозування їхньої поведінки.

Дані про користувачів є особливою "сировиною", яка дозволяє аналізувати поведінкові особливості індивідів на основі алгоритмів та прогнозувати їхні подальші дії не лише в мережі, але й в офлайн-просторі. Хоча спочатку такі дані були потрібні компаніям для збільшення прибутку, цю інформацію можна використовувати і з політичними цілями, оскільки на основі аналізу даних можна не лише прорахувати поведінку, а й сформувати її.

У цих умовах люди втрачають можливість зберігати своє особисте життя та суб'єктивні переживання в таємниці. Їхня підсвідомість, почуття та думки стають основою для маніпуляції їхньою поведінкою. На думку Зубоффа, сучасний "капіталізм стеження" є загрозою демократії та формує режими тоталітаризму такого типу, коли самі користувачі не розуміють, що вони втратили свою свободу. При цьому суб'єктом влади стає не держава, а приватні компанії (власники платформ), які мають доступ до інформації, її аналізу та використання [1].

Ш. Зубофф вважає, що "капіталізм стеження" загрожує демократії через зростання обсягів даних, які надходять у розпорядження цих data-класів. Більше інформації означає більше влади [1]. Ці дані стають новим джерелом "епістемологічного" нерівності (нерівності знання):

"Замість демократизації знань існують жахливі перекоси у знаннях, які не існували ніколи. Вони є проілюстрованою безоднею між тим, що знаємо ми, і що знають про нас".

Представники політичної еліти (включно з владною) мають доступ до ресурсів для залучення фахівців у сфері Big Data, що дозволяє їм використовувати інформацію, отриману за допомогою цих технологій, у своїх цілях, застосовуючи потенціал інших data-класів.

Інститути влади, які не інтегрують свою діяльність в інформаційний простір, відстають у розвитку та втрачають можливість конкурувати з політичними опонентами, які застосовують Big Data. Крім того, нездатність інститутів влади забезпечити безпеку інформації у цифровому середовищі призводить до втрати ними можливості повноцінно виконувати свої функції, оскільки інформація є одним із найважливіших ресурсів влади.

Питання необхідності регулювання контенту в Інтернеті є однією з ключових дилем сучасної політики.

1. Захист громадян: Необхідно захищати громадян від радикальних та екстремістських повідомлень. Як показав досвід (свідчення Ф. Хауген про Facebook/Instagram), алгоритми можуть бути налаштовані на видачу контенту, що викликає ненависть, розбіжності та гнів, оскільки це збільшує залученість та прибуток платформи [5]. Це створює середовище, яке сприяє радикалізації та деструктивним діям, що є серйозною загрозою для соціальної стабільності в Україні.

2. Свобода слова: Важливо зберегти баланс між свободою слова та вираження власної думки, яка може суперечити позиціям чинної влади, і захистом громадян від деструктивних цінностей, спрямованих на руйнування суспільно-політичної структури.

Формування політичного режиму цифрового контролю (глобального або національного) та посилення "цифрового розриву" може бути засноване на владі держави, великих транснаціональних корпорацій (ТНК) або їхньому спільному ресурсному об'єднанні.

Новий тип тоталітаризму: Формат здійснення політичної влади, заснований на повному контролі над інформаційною активністю громадян, стиранні меж між приватним та публічним та ймовірності впровадження системи санкцій щодо осіб, які не дотримуються норм соціальної/політичної поведінки в мережі, має потенціал для формування нового типу тоталітаризму. При цьому громадяни можуть навіть не знати про стеження, оскільки сучасні "розумні" пристрої можуть мати механізми передачі "цифрових слідів" без згоди користувача.

Розвиток каналів політичної онлайн-комунікації посилюватиме конкуренцію за вплив на свідомість громадян між політичними акторами та інститутами влади. Останні прагнутимуть отримати доступ та можливість контролювати ці канали, оскільки це є одним із ресурсів влади.

Для цього інститути влади можуть:

— Змінювати законодавство для забезпечення легітимності своїх дій.

— Розширювати свій комунікаційний потенціал та ступінь впливу в Інтернеті.

— Забезпечувати панування технічно просунутої провладної еліти, щоб мобілізувати користувачів на певні політичні дії або, навпаки, утримати їх від таких дій.

Контроль над інформацією та каналами її розповсюдження є ключовим фактором, який визначає перерозподіл фактичної влади у суспільстві на користь тих, хто має доступ до її зберігання, використання та аналізу, тобто на користь цифрової еліти.

Оскільки конкуренція за можливість впливу на масову свідомість зростає та з'являються нові актори, які формують ціннісно орієнтовані соціальні групи, інститути влади можуть почати ухвалювати рішення, які не відповідають принципам демократії, з метою забезпечення безпеки чинного порядку та захисту суспільства. Це може призвести до розширення моніторингових повноважень держави (наприклад, збір особистої інформації, заохочення доносів громадян один на одного).

Інститути влади можуть навіть заручитися підтримкою населення та легітимізувати такі рішення через опитування чи референдуми, якщо інформація про це буде орієнтована на ціннісні уявлення більшості, яка схвалить такий напрямок розвитку задля забезпечення безпеки.

Сучасним громадянам недостатньо стаціонарних порталів з інформацією. Такі компоненти легітимності політичного режиму, як інституційна довіра та образ ефективної влади, залежать від спілкування з представниками влади. У ході такого спілкування інститути влади мають можливість застосовувати технології "м'якої сили" на основі інформації, отриманої за допомогою Big Data. Це дозволить співвідносити ціннісні та ідейні характеристики суспільства з пріоритетними напрямками державної політики, визначеними владою.

Оскільки Інтернет-простір є віртуальним, сама комунікація стає віртуальною. Ні громадянин, ні експерти, які забезпечують роботу онлайн-ресурсів (наприклад, для законодавчих ініціатив), не можуть бути впевнені в ідентичності решти користувачів даного майданчика, оскільки всі взаємодіють із віртуальними цифровими образами (аватарами).

Навіть за наявності механізмів авторизації та ідентифікації особистостей, неможливо повністю виключити потрапляння до системи особи, яка використала персональні дані іншого громадянина, або злам системи. Відповідно, достовірність онлайн-опитувань, петицій, обговорень та оцінок не може бути абсолютною, що є додатковим фактором зниження довіри до таких платформ.

Деякі політичні актори, які не довіряють достовірності ініціатив на офіційних майданчиках, можуть створювати свої альтернативні ресурси для виявлення громадської думки. Отримані результати можуть бути використані для дестабілізації політичної системи держави, проведення дострокових виборів чи делегітимації влади.

Інститутам влади необхідно розглядати не лише офіційні майданчики, але й аналізувати результати альтернативних ресурсів. Це дозволить отримувати інформацію про соціально-політичну ситуацію від громадян, які не довіряють офіційним джерелам. Такий підхід дасть змогу владі адаптувати свою діяльність з урахуванням думки опонентів, зміцнити інформаційну та культурну безпеку за допомогою "м'якої сили", знизити інституційний тиск та уникнути радикалізації суспільства.

ВИСНОВКИ

Однією з перспектив застосування ІКТ є створення та розвиток цифрового суспільства та "розумних міст" (Smart Cities), які інтенсивно розвиваються у великих мегаполісах по всьому світу (Сінгапур, Відень, Дубай).

Створення таких міст вимагає переходу на нові технології (Big Data, Штучний інтелект, доповнена ре-

альність, інтеграція фізичного та віртуального простору). Цей підхід може розв'язати економічні та соціальні проблеми (енергоефективність, екологія, автоматизація, транспорт), підвищуючи рівень життя.

Проте повсюдне впровадження Smart-технологій несе в собі значні ризики дегуманізації суспільних відносин:

1. Технократичне мислення: Освітня система, сформована з ухилом у розвиток технічних наук на шкоду гуманітарним, є чинником формування технократичної суспільної свідомості.

2. Занепад культури: Це несе ризик занепаду інтересу громадян до досягнень культури та духовного розвитку, що необхідне для процвітання держав.

3. Спрощення маніпуляції: В умовах браку культури та моральних цінностей маніпуляція індивідуальною свідомістю стає простішою. Можна впроваджувати нові деструктивні ідеї та формувати нове мислення людей, які не зможуть чинити опір становленню режимів цифрового контролю, що трансформуються у нові форми тоталітаризму.

Дегуманізація влади: Дегуманізація суспільства є однією з найважливіших загроз. Для органів влади це також ризик, оскільки представники інститутів влади з таким мисленням сприйматимуть громадян лише як частину "формули розвитку" суспільства. Ця тенденція посилюється через медіатизацію та віртуалізацію політичного простору, де для публічної політики важлива не діяльність актора, а його віртуальний образ.

Література:

1. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. Profile Books, 2019.

2. Cobbe J. Algorithmic Censorship by Social Platforms: Power and Resistance. Philosophy & Technology, vol. 34, no. 4, 2020, pp. 739—766.

3. Shorey S., Howard P. Automation, Big Data, and Politics: A Research Review. International Journal of Communication, vol. 10, 2016, pp. 5032—5055.

4. Cote M., Gerbaudo P. & Pybus J. Introduction. Politics of Big Data. Digital Culture & Society, vol. 2, no. 2, 2016.

5. Donnay K. Big Data for Monitoring Political Instability. Policy & Development, 2017.

References:

1. Zuboff, S. (2019). The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. Profile Books.

2. Cobbe, J. (2020). "Algorithmic Censorship by Social Platforms: Power and Resistance", Philosophy & Technology, vol. 34 (4), pp. 739—766.

3. Shorey, S., & Howard, P. N. (2016). "Automation, Big Data, and Politics: A Research Review", International Journal of Communication, vol. 10, pp. 5032—5055.

4. Cote, M., Gerbaudo, P., & Pybus, J. (2016). "Introduction. Politics of Big Data", Digital Culture & Society, vol. 2 (2).

5. Donnay, K. (2017). "Big Data for Monitoring Political Instability", Policy & Development.

Стаття надійшла до редакції 08.11.2025 р.